
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.48

В. Ф. Савченко, доктор економічних наук, професор,
С. О. Стойка, викладач**РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ**

Анотація. У статті досліджено різноманітні підходи до створення та функціонування органів регулювання розвитку індустрії туризму, розглянуто проблеми та основні напрями розвитку туристичної галузі та обґрунтовано авторський підхід щодо формування стратегії розвитку туристичної галузі України.

Ключові слова: туризм, туристична індустрія, управління, регулювання, модель розвитку, стратегія розвитку, сектор економіки, розширене відтворення.

В. Ф. Савченко, доктор экономических наук, профессор,
С. А. Стойка, преподаватель**РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В РАЗВИТИИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ УКРАИНЫ**

Аннотация. В статье исследованы различные подходы к созданию и функционированию органов регулирования развития индустрии туризма, рассмотрены проблемы и основные направления развития туристической отрасли и обосновано авторский подход к формированию стратегии развития туристической отрасли Украины.

Ключевые слова: туризм, туристическая индустрия, управление, регулирование, модель развития, стратегия развития, сектор экономики, расширенное воспроизводство.

V. F. Savchenko, doctor of economic sciences, professor,
S. O. Stoika, lecturer**STATE'S ROLE IN THE TOURISM INDUSTRY DEVELOPMENT IN UKRAINE**

Abstract. Different approaches to the creation and functioning of the controlling authorities of tourism industry development were researched in the article; problems and the main directions of tourism industry development were highlighted, and the author's approach to the formation of the strategy of tourism industry development in Ukraine was grounded.

Keywords: tourism, tourism industry, administration, regulation, development model, development strategy, sector of economy, expanded reproduction.

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах господарювання туристична галузь є однією з найприбутковіших у світовій економіці. У 2009-2010 роках спостерігався незначний спад активності у діяльності турагентів, пов'язаний з кризовими явищами в економіках країн світу, як наслідок, зниженням доходів споживачів, проте це негативне явище не вплинуло на ефективність туристичної індустрії в цілому.

Постановка проблеми. Потужний туристичний потенціал, а також певна увага, що приділяється органами влади розвитку туризму в Україні, створюють сприятливі передумови для успішного функціонування туроператорів та турагентств. З метою більш ефективного функціонування суб'єктів туристичної діяльності необхідно розробити довгострокову державну стратегію розвитку туристичної індустрії України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти державного регулювання розвитку туристичної індустрії досліджували такі відомі науковці, як В. Биркович, М. Борушак, І. Вален-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

тук, Л. Донченко, Н. Кабушкін, В. Кравців, С. Мельниченко, В. Полюга, В. Семенов, Т. Ткаченко, В. Шмигін та ін. Проте, на нашу думку, необхідно приділити більше уваги дослідженню зарубіжного досвіду управління та регулювання туристичної галузі і можливостям його оптимального використання в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження державного управління та регулювання туристичної індустрії у нашій країні, а також у світовій економіці з метою адаптації їх до сучасних умов розвитку туристичної індустрії України.

Виклад основного матеріалу. Туризм - це складна соціально-економічна система, яка включає в себе взаємопов'язані та взаємозумовлені підсистеми. Створення розвинутої туристичної галузі є одним із ефективних напрямів структурної перебудови економіки України, оскільки успішний розвиток туризму впливатиме на такі ключові сектори економіки, як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів та послуг. Тому особливої актуальності для нашої країни набуває обґрунтування, розробка і наступне впровадження довгострокової державної стратегії розвитку туристичної галузі.

У сучасних умовах господарювання у сфері туризму спостерігається неефективне та нераціональне використання ресурсів, рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потенціалу. Це основна проблема, що має диференційовану структуру, до якої можна віднести, насамперед, відсутність розвинутої інфраструктури, низьку якість обслуговування, нестачу актуальної і відповідно оформленої реклами та глибинної інформації про готелі, санаторії, тури по країні і послуги, які надаються на світовому рівні, значний податковий тягар тощо. Принциповою проблемою сучасного управління індустрією туризму залишається відсутність чіткого механізму, тобто взаємопов'язаної і виваженої сукупності прийомів, методів та важелів впливу на суб'єкти господарювання в туристичній галузі. У цілому можна стверджувати, що більшість туристичних фірм країни працюють переважно на виїзний туризм, а отже, відбувається відтік капіталу за кордон.

Наявні перешкоди гальмують розвиток туризму і туристичної індустрії в Україні. Вирішення розглянутих проблем вплине на покращення економічного та соціального розвитку. Ситуація, що склалася в туристичній сфері останнім часом, вимагає активного пошуку засобів подолання кризових явищ та інтенсифікації виробництва туристичного продукту із забезпеченням його необхідної якості. Потрібно на програмній основі створити сучасну високоефективну і конкурентоспроможну туристичну індустрію, яка забезпечить широкі можливості для обслуговування українських та зарубіжних громадян, а також значний вклад у розвиток економіки [1].

Останні роки все більше регіонів країни вкладають кошти у розвиток туризму своїх територій. Вони реалізують можливості отримувати економічний зиск від туризму і спрямовувати доходи на збереження та відновлення об'єктів культурно-історичної спадщини, одночасно збільшуючи кількість робочих місць і розширюючи перспективи додаткового заробітку для місцевого населення. У той же час мають місце і негативні явища, пов'язані із сезонністю, труднощами в організації масових перевезень, перевантаженням аеропортів тощо. У зв'язку з цими та іншими проблемами необхідно науково обґрунтувати стратегію управління значними і зростаючими туристичними потоками, розробити методологію аналізу і оцінки туристичного потенціалу регіонів. В організації туристичної діяльності важливо чітко визначити функції та відповідальність усіх сторін, які беруть у ній участь – як у державному, так і приватному секторах, досягти координованості їх діяльності [2].

До основних пріоритетних напрямів державної політики розвитку туризму належать:

- удосконалення правових засад регулювання туристичних відносин;
- становлення туристичного бізнесу як високорентабельної галузі економіки;
- заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму та створення нових робочих місць;
- сприяння розвитку в'їзного та внутрішнього туризму, сільського та екологічного (зеленого) туризму;
- розширення міжнародного співробітництва у сфері туристичної діяльності та утвердження України на світовому туристичному ринку;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

– гармонізація законодавства України про туризм із стандартами ЄС і світовими вимогами, створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації робіт і послуг у туристичному бізнесі;

– відновлення та охорона туристичних ресурсів через фінансові заходи впливу [3].

Всесвітня туристська організація (ВТО) стверджує, що в європейських країнах державна політика у сфері туризму впроваджується за допомогою правових важелів, підтримки туристичної інфраструктури і міжнародної спільноти. Механізм реалізації туристичної політики включає:

- розробку цільових програм із розвитку туризму на рівні держави та регіонів;
- впровадження конкретних заходів щодо досягнення поставленої стратегічної мети;
- державне регулювання туристичної галузі [4, с. 107–108].

У країнах світу існують різноманітні підходи до створення та функціонування органів регулювання розвитку індустрії туризму. Це пояснюється специфікою соціально-економічних і політичних умов розвитку окремих держав, рівнем значущості та масштабами туризму в національній економіці, розвинутості ринкових відносин та ін. Аналізуючи роль держави в розвитку туристичної галузі, можна виділити чотири моделі індустрії туризму.

Перша (ринкова) модель передбачає відсутність державної туристичної адміністрації, органу державного управління на рівні центральної влади. Всі питання, пов'язані з розвитком туризму, вирішуються у регіонах або самостійно суб'єктами господарювання на основі оперативного регулювання та принципів ринкової економіки. Основна умова можливості використання цієї моделі полягає в тому, що країна повинна бути привабливою для іноземних туристів з усіх поглядів і не мати потреби в особливій рекламі національного туристичного продукту на світовому ринку [5].

Подібна модель розвитку індустрії туризму сформувалася у США, де з метою економії бюджетних коштів ще у 1997 р. ліквідована державна структура U.S. Travel and Tourism Administration (USTTA), що займалася питаннями розвитку туристичної галузі. Цей крок був зумовлений тим, що США втримують міцні позиції на міжнародному туристичному ринку, а сильні приватні компанії здатні на самостійні рекламні акції в інтересах національного ринку туризму. Замість USTTA у США діє Консультативна рада з туризму та подорожей (USTTAB) – досить впливовий орган, до складу якого входять досвідчені і потужні представники туристичної індустрії.

Однак використання першої моделі можливе лише у випадках, коли туризм національній економіці взагалі не потрібний або суб'єкти туристичного ринку настільки сильні та свідомі, що здатні вирішувати всі свої проблеми без участі держави. Такий підхід ефективний у країнах з розвинутою ринковою економікою, де переважають приватні компанії різної величини і спеціалізації. Важливе значення при цьому мають розвинута інфраструктура, система забезпечення безпеки туристів, високий рівень надання банківських, страхових послуг і медичного обслуговування.

Друга модель розвитку туризму передбачає наявність спеціального, потужного, авторитетного та самостійного державного центрального органу (міністерства, управління та ін.), що займається розвитком і контролює діяльність усієї туристичної галузі. Міністерство має значні повноваження у сфері інвестицій, маркетингових досліджень, підготовки кадрів, реклами тощо. Спеціалізовані туристичні структури займаються майже виключно питаннями функціонування туристичної галузі [5].

Така модель управління туристичною індустрією властива багатьом країнам, що розвиваються, країнам з перехідною економікою, для яких туризм є одним із основних джерел валютних надходжень у бюджет, а також деяким високорозвинутим із туристичного погляду державам з багатою історією, які мають намір постійно підтримувати на належному рівні туристичний імідж. У цих країнах туризму надається важливе значення в державній політиці.

Для реалізації цієї моделі потрібні: значні фінансові інвестиції в розвиток індустрії туризму для створення й підтримки на високому рівні національного туристичного продукту та туристичної інфраструктури; забезпечення державної підтримки малого і середнього бізнесу; створення системи безпеки туристів.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Третя (європейська) модель участі держави в розвитку індустрії туризму переважає в розвинутих європейських країнах. Вона передбачає, що питання розвитку туристичної діяльності вирішуються на рівні спеціалізованого галузевого підрозділу (централізована структура, державний орган), який функціонує в рамках багатогалузевих, багатофункціональних міністерств (найчастіше економічної спрямованості) або напряду підпорядковується урядові країни, однак має статус відносно самостійного адміністративного органу.

Спеціалізовані галузеві підрозділи (урядові або напівурядові) називаються по-різному, але за суттю всі вони є національними туристичними адміністраціями, до компетенції яких належить формування державної туристичної політики [5].

Четверта (комбінована) модель розвитку туристичної галузі передбачає створення багатопрофільного міністерства, яке, крім туризму, охоплює інші, суміжні з ним або взаємодоповнюючі напрями соціально-економічної політики.

За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), у понад 80-ти країнах світу туризм віднесено переважно до компетенції міністерств і відомств економічного блоку (міністерства економіки, торгівлі, транспорту, промисловості, фінансів), у решті – до міністерств і відомств соціального блоку (міністерства культури, екології, освіти, інформації, археології) [6, с. 20]. Для країн, які дотримуються цього типу державного регулювання, характерне визначення туризму як пріоритетного напрямку розвитку економіки, що досягається за допомогою чіткого розподілу повноважень між центральною та регіональними туристичними адміністраціями. Основними цілями державної туристичної політики подібних комплексних міністерств є забезпечення збалансованості в розвитку туризму та інших галузей економіки, а також просування національного туристичного продукту за кордоном [5].

За висновками Конгресу США, більша частина країн світу тією чи іншою мірою регулюють сферу туризму. Необхідність координаційної та стимулюючої участі держави підкреслюється і в рекомендаціях міжнародних організацій. У матеріалах симпозіуму Європейської економічної комісії ООН з планування туризму визначається, що «туризм - це комплексне явище, пов'язане з різними життєво важливими галузями діяльності. Він містить у собі як можливості для розвитку, так і значні небезпеки» [7].

Ризик виникнення збитковості туризму вимагає втручання державних органів у процес просування туристичного продукту на міжнародний ринок. Майже у всіх країнах світу держава бере активну участь у фінансуванні і розвитку туристичної інфраструктури. Регулюючий вплив проявляється у виплаті дотацій туристичній індустрії, участі в експлуатації, підтримці малорентабельних підприємств. Держава покриває витрати на суперечливі і негативні явища, що можуть виявитися не одразу. До них належать погіршення екологічного середовища, стану пам'яток історичного та культурного минулого, антисоціальні явища тощо.

Державні органи та місцева влада несуть частину витрат на організацію соціального туризму, тобто туристичних поїздок для малозабезпечених соціальних верств населення. Найбільшого поширення набули такі види підтримки організації поїздок у період відпусток як виділення спеціальних фінансових ресурсів і надання щорічних пільг чи знижок на тури та компенсація туріндустрії за розміщення за пільговими тарифами. Як правило, у субсидуванні соціального туризму беруть участь, поряд з державними органами, профспілки та громадські організації.

Нерідко державні витрати здійснюються шляхом прямої участі державних органів у експлуатації туристичних об'єктів і підприємств – готельних чи транспортних компаній, що потребують субсидій і дотацій [7].

Враховуючи особливості розвитку туризму та вплив глобалізації на хід реформ, що відбуваються в суспільстві, на думку О. Гуслякової, національна туристична політика має сприяти створенню передумов для формування духовного і культурного середовища в державі. Вона надає пропозиції щодо формування державної туристичної політики України:

1. Економічний розвиток: активізація економічного зростання в суміжних з туризмом галузях; підвищення обсягів інвестицій в економіку країни; досягнення розвитку національної туристичної інфраструктури на рівні міжнародних стандартів; забезпечення формування відчутної частки доходів бюджету, що надходять від туристичної діяльності; підвищення диверсифікованості на-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ціональної економіки.

2. Соціальні проблеми: надання умов для поглиблення взаємодії між представниками різних культур; забезпечення диверсифікації національного ринку праці через створення нових туристичних підприємств.

3. Державне управління: розроблення механізмів державного регулювання сфери туризму і забезпечення сприятливого впливу туризму на добробут населення; формування ефективної загальнодержавної та регіональної туристичної політики.

4. Зайнятість населення: досягнення вищої динаміки створення робочих місць у туристичній галузі порівняно з іншими секторами; забезпечення зростання привабливості робочих місць у туристичному секторі, зокрема часткової зайнятості.

5. Екологія: організація системи збереження та покращання природного середовища; досягнення зростання відповідальності населення та підприємців завдяки прийняттю програм захисту довкілля [7].

Російський дослідник М. Кабушкін пропонує такий розподіл повноважень за різними рівнями управління [8, с. 114]:

– на регіональному та міжрегіональному рівнях: розвиток галузі, туристичне регіональне планування; збереження природи та культури; аналіз ринку, концепція маркетингу; кооперація та відстоювання інтересів у об'єднаннях, службах, управліннях; професійні консультації, внутрішній маркетинг; робота з пресою, вітчизняними та іноземними туристичними бюро, туроператорами, транспортними підприємствами;

– на місцевому рівні: планування розвитку території, заходи щодо розвитку туристичної інфраструктури; маркетинг (пропозиція туристичної місцевості, громадська робота); координація суб'єктів туристичної діяльності; інформація для туристів, їх супровід; дозвілля туристів; проведення конференцій, конгресів тощо.

Враховуючи важливість цього напрямку, на початкових етапах розвитку ми вважаємо за доцільне більше уваги приділяти державному управлінню туристичною галуззю. Причому необхідно визначити повноваження та участь держави в процесі управління і коригувати зазначені складові при подальшому розвитку. Подібним шляхом йшли всі розвинуті країни світу, у яких на сьогодні туризм майже не потребує підтримки з боку держави.

В. Биркович визначає регулювання та управління туристичною галуззю як сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток галузі і створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора щодо розвитку туризму через різні механізми: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо [9, с. 24–26]. Ми вважаємо даний підхід оптимальним, оскільки він передбачає кооперацію державної і регіональної влади, місцевого самоврядування та приватного сектора з метою ефективного функціонування туристичної галузі на всіх рівнях – макро-, регіону та мікро-.

В. Семенов зазначає, що самостійний розвиток туристичної галузі без суттєвої державної підтримки, який відбувався протягом останніх двадцяти років, призвів практично до монополії комерційних форм і видів туризму, послаблення ролі санаторно-курортних закладів у національній системі рекреації та оздоровлення населення й функцій, які вони виконували. Багато регіонів втратили більшу частину оздоровниць, що працювали цілорічно, задовольняли потреби населення, у тому числі його малозабезпечених верств, у відновленні здоров'я. Надання послуг санаторно-курортних закладів за високими цінами в сучасній ситуації може привести до соціального напруження, а тому необхідні заходи щодо впровадження державної політики соціалізації рекреаційної галузі. Ці питання потребують зміни методологічних підходів щодо розробки нової концепції розвитку санаторно-курортного обслуговування з переважанням задоволення потреб усіх верств населення. У подальшому на базі концепції має бути розроблена стратегія розвитку цієї сфери з наголосом на соціалізації курортів, поглибленні спеціалізації та обов'язковою їхньою доступністю для всіх членів громадянського суспільства [10, с. 44].

Ми підтримуємо висновки вченого і вважаємо, що в сучасних умовах господарювання, враховуючи наявний потенціал туристичної індустрії, який став значно потужнішим за рахунок капіта-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ловкладень у розширення інфраструктури та закладів розміщення туристів завдяки підготовці до проведення чемпіонату Європи з футболу Євро – 2012, необхідно більше уваги приділяти регулюванню та управлінню суб'єктами туристичної галузі. Це дасть можливість залучати необхідну кількість туристів, посилити розвиток галузі.

Висновки. У процесі дослідження нами було проаналізовано основні напрями державної політики розвитку туризму. Узагальнено підходи до створення та функціонування органів регулювання і управління розвитком індустрії туризму у країнах світу з метою адаптації їх до туристичного господарства нашої держави.

Враховуючи важливе значення туристичної галузі для розвитку країни і суміжних галузей матеріального та нематеріального виробництва, нами пропонується конкретно визначити значні повноваження та участь держави в процесі управління галуззю і дещо пом'якшувати зазначені складові при подальшій трансформації ринкових відносин.

Для забезпечення ефективного функціонування та розширеного відтворення суб'єктів господарювання туристичної індустрії вважаємо за доцільне розробити і впровадити довгострокову державну стратегію розвитку туристичної галузі України.

Література

1. Стешенко О.Д. Економічна стратегія розвитку туристичної галузі в Україні [Електронний ресурс] / О.Д. Стешенко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/kgm_econ/2010_94/staty_94/414-417.pdf.
2. Непорожній Ю.О. Напрями розвитку туристичної галузі на регіональному та місцевому рівнях [Електронний ресурс] / Ю.О. Непорожній, Р.В. Корнєєва. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_11/neporozh.pdf.
3. Бондаренко О.О. Державне регулювання туризму на регіональному рівні [Електронний ресурс] / О.О. Бондаренко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2011_2/files/PD211_25.pdf.
4. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні: навч. посіб. / В.К. Федорченко, Т.А. Дворова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
5. Бартошук О.В. Моделі розвитку індустрії туризму (зарубіжний досвід) [Електронний ресурс] / О.В. Бартошук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2011_2/files/EC211_12.pdf.
6. Герасименко В.Г. Управління національним туризмом у контексті міжнародного досвіду / В.Г. Герасименко, С.С. Галасюк // Вісник ДІТБ. Серія: Економіка, організація і управління підприємствами (в туристичній сфері). – 2008. – № 12. – С. 19–24.
7. Гусякова О.Ю. Інституціональні засади державного регулювання туризму в Україні [Електронний ресурс] / О.Ю. Гусякова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/du/2010_1/files/DU110_03.pdf.
8. Кабушкін Н. Менеджмент туризма / Н. Кабушкін. – М.: Новое издание, 2002. – 303 с.
9. Биркович В.І. Удосконалення державного регулювання розвитку туризму на регіональному рівні / В.І. Биркович // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 4(5) – С. 24–30.
10. Семенов В.Ф. Державне регулювання та управління регіональним розвитком туризму [Електронний ресурс] / В.Ф. Семенов // Економіка і управління. – 2010. – № 1. – С. 40–44. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ekpr/2010_1/b2.pdf.

References

1. Steshenko O.D. *Ekonomichna stratehiia rozvytku turystychnoi haluzi v Ukraini* [Economic strategy of tourism industry development in Ukraine]. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/kgm_econ/2010_94/staty_94/414-417.pdf (accessed 04 March 2013).
2. Neporozhnyi Yu.O., Kornieieva R.V. *Napriamy rozvytku turystychnoi haluzi na rehionalnomu ta mistsevomu rivniakh* [Directions of tourism industry development at regional and local levels]. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_11/neporozh.pdf. (accessed 04 March 2013).
3. Bondarenko O.O. *Derzhavne rehulivannia turyzmu na rehionalnomu rivni* [Government regulation of tourism at the regional level]. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ptdu/2011_2/files/PD211_25.pdf. (accessed 04 March 2013).
4. Fedorchenko V.K., Dvorova T.A. *Istoriia turyzmu v Ukraini* [History of tourism in Ukraine]. Kyiv, Vyscha shkola Publ., 2002. 195 p.
5. Bartoshuk O.V. *Modeli rozvytku industrii turyzmu zarubizhnyi dosvid* [Models of tourism industry development (foreign experience)]. Available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2011_2/files/EC211_12.pdf. (accessed 04 March 2013).
6. Herasymenko V.H., Halasiuk S.S. *Upravlinnia natsionalnym turyzmmom u konteksti mizhnarodnoho dosvidu* [National tourism management in the context of foreign experience]. *Visnyk DITB. Serii: Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy (v turystychnii sferi) - Scientific journal of State inspection of anthropogenic security. Series: Economics, organization and operation of business (in the tourism industry)*, 2008, no.12, pp. 19–24.
7. Husliakova O.Yu. *Instytutsionalni zasady derzhavnoho rehulivannia turyzmu v Ukraini* [The institutional basis for state regulation of tourism in Ukraine]. Available at : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dtr/du/2010_1/files/DU110_03.pdf. (accessed 04 March 2013).
8. Kabushkin N. *Menedzhment turizma* [Tourism management]. Moscow, Novoye izdaniye, 2002. 303 p.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

9. Byrkovych V.I. Udoskonalennia derzhavnoho rehulivannia rozvytku turyzmu na rehionalnomu rivni [Improvement of government regulation of tourism development at the local level]. *Stratehichni priorityty - Strategic priorities*, 2007, no.4(5), pp. 24-30.

10. Semenov V.F. Derzhavne rehulivannia ta upravlinnia rehionalnym rozvytkom turyzmu [Government regulation and management of regional tourism development]. *Ekonomika i upravlinnia - Economy and management*, 2010, no.1, pp. 40-44. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ekupr/2010_1/b2.pdf (accessed 04 March 2013).

Надійшла 04.03.2013